

A múzeumok helye a felnőttkori tanulásban

© **TORGYIK Judit**

Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár

jtorgyik@uranos.kodolanyi.hu

Napjainkban a világ különböző országaiban működő múzeumok komoly oktatási, nevelési feladatokat is ellátnak, s társadalmi küldetésükben jelentős helyet kap a felnőttek tanulásának kiszolgálása. Az utóbbi években világszerte élénkülő érdeklődés figyelhető meg a múzeumok iránt – nem csak a gyermekek és az iskolai csoportok, hanem a fiatalok, a felnőttek és az idősebb korosztályokba tartozó népesség körében is. A posztindusztriális társadalmakban a növekvő mértékű szabadidővel járó lehetőségek a felnőtteket és az idősebbeket arra készítik, hogy aktív elfoglaltságban legyen részük, s ebben kiváló partnert remélhetnek a múzeumoktól. A felnőttek számára szintén gazdag tanulási, szórakoztatási kínálatot biztosítanak, jelentős helyet biztosítva ezzel az élethosszig tartó tanulás számos formájának. A múzeumok sokféle cselekvésre, tevékenységre ösztönző programmal, foglalkozással várják a látogatókat, elősegítve a non formális és az informális tanulást, az aktív kikapcsolódást és a szórakozást.

Miközben a múzeumok elsődleges feladata az évszázadok során felhalmozódott kulturális javak *gyűjtése, megőrzése és bemutatása*, e feladatok mellé mind több helyet kér a *tanulás* tágran értelmezett lehetősége is. A mai modern múzeumok felismerve az aktív részvétel fontosságát, nem egyszerűen a gyűjtemény anyagának megtekintésére ösztönöznek, hanem egyre inkább a kiállításához kapcsolódóan aktivitásra készítetők, tevékenykedtetők programokat is szerveznek (Palotainé, 2003).

A múzempedagógia kezdetei

A múzeumok nevelési-oktatási feladatai már a XX. század elején is megmutatkoztak. Történetileg az Amerikai Egyesült Államokban kezdődött a múzempedagógiai foglalkozások széleskörű létrehozása. Észak-Amerikában fedezték fel először, hogy olyan múzeumi foglalkozásokra van szükség, amelyek a szabadidő értelmes eltöltése mellett a tanulásra is megfelelő lehetőséget teremtenek a gyermekeknek, a felnőtteknek valamint az idősebb generáció tagjainak. *Zeller* (2000) arról számolt be, hogy az amerikai múzeumok már a XX. század elején mesedélután tartottak a gyerekeknek, a felnőtteknek pedig társas összejöveteleket rendeztek. A múzeumok feladatait differenciáltan értelmezték, és kifejezetten nyitottak voltak az újdonságokra, a kreatív, eddig nem látott megoldásokra is.

Az USA-ban a nagy gazdasági világválság idején a múzeumok kevesebb állami támogatást kaptak, s ily módon a nyitva tartás csökkentésének elkerülése érdekében rákényszerültek arra, hogy változatos, korábban még kevésbé jellemző programokkal csalogassák be falaik közé a közönséget. Ekkor kezdődött el a múzeumok szerepének átértelmezése, kiszélesítése, a fokozott nyitás különféle, korábban csupán más közművelődési intézményekben nyújtott programok felé. Megjelentek a többféle szabadidős programot nyújtó intézmények.

A múzeumlátogatás motívumai

A múzeumlátogatás háttérében a felnőttek körében többféle motiváció húzódik meg. A *Lifelong Learning in Museums – European Handbook* (Gibbs, Sani & Thomson, 2007:20-21) szerint a fő indítékok a következők lehetnek: a legtöbb felnőtt *családi okokból*, a *gyermekeik kedvéért*, iskolai tanulmányai segítése céljából megy múzeumi foglalkozásokra. Ilyenkor szülőként vagy nagyszülőként, gyermekeikkel, unokáikkal együtt vannak jelen. Számos múzeumi program hozzájuk igazodik, célirányosan családoknak szerveződik. A múzeumlátogatók döntő többsége másokkal együtt érkezik (gyermekeivel, családtaggal, turistacsoporttal, barátokkal) s csak jóval kevesebben látogatnak egyedül a múzeumba. A gyermekekkel együtt látogatók időznek a leghosszabban a kiállításokon, s ők azok, akik leginkább bekapcsolódnak különböző múzeumi baráti társaságok, klubok tagjai közé.

A közönség másik csoportját szociális okok, szükségletek mozgatják, nevezetesen a látogatók *új emberi kapcsolatok*at, barátokat kívánnak szerezni, s erre az intézmény adta közösségi találkozást, társasági élet megélését biztosító foglalkozásai jó alkalmat kínálnak számukra. Az ember társas lény, a hasonló érdeklődéssel bírók közös találkozási pontot, közösségi alkalmakat keresnek a múzeumi környezetben is. Mások *új képzettség*re akarnak szert tenni, vannak, akik a múzeum nyújtotta önkéntes programokba, feladatokba kívánnak bekapcsolódni. Indíték lehet a *munkavégzés* is, a felnőttek egy csoportja ugyanis jobb munkahelyet, más munkalehetőséget kíván elérni a múzeumi tanulási lehetőségek, tanfolyamok tudatos megragadása által. A motívumok között személyes okok is meghúzódhatnak, sokan *tudásukat*, *képességeiket* kívánják *fejleszteni* a múzeum nyújtotta felnőttoktatási és kulturális programokon keresztül. Ilyen téren a *hobby*, az *érdeklődés* hajtja a látogatókat.

A múzeumban tartott szabadidős foglalkozások azért is olyan népszerűek, mert a legkülönbözőbb tanulási stílussal – vizuális, auditív, testi-mozgásos, intraperszonális, interperszonális, impulzív, mechanikus, logikai, matematikai – rendelkező emberek számára egyaránt lehetőséget adnak a múzeumi programok képességeik kibontakoztatására, tehetségük, alkotóképességük, érdeklődésük sokoldalú megmutatására, s egyszerűen csak az örömet adó, élményszerű tanulásra. Az aktivitás, az örömmel végzett tevékenység a felnőtteket, az időseket is élénken motiválja. A jó múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai foglalkozás nem csak bemutatja a gyűjteményt, hanem sokféle módszerrel bevonja, cselekedtet, aktivizálja a látogatókat. A modern módszerek közül a *projektmunka* olyan lehetőség, amellyel a múzeumi foglalkozásokon mind gyakrabban élnek.

A múzeumlátogatók motívumai között megtalálhatók azok is, akik *közösségi életébe* kívánnak intenzívebben bekapcsolódni. Például a nyugati társadalmakban az újonnan érkezett bevándorló csoportok tagjai és a nyugdíjasok a hasonló helyzetben lévők társaságát keresik. Jó néhányan mások biztatására járnak a múzeumi programokra, így a család, a barátok, a munkatársak, tanárok ösztönzésére jutnak el a múzeumokba és a kiállítóhelyekre. Ismét másokat az *életút hirtelen változása* vezet, válás, költözés, betegség, migráció, nyugdíjazás visz rá arra, hogy a múzeumi foglalkozások adta fejlődési lehetőségek között új célokat keressenek életüknek. Az életútban bekövetkező váltások arra készítik az érintetteket, hogy új elfoglaltságokat találjanak, gondjaikról, az élet változásairól ily módon próbálják elterelni figyelmüket.

A múzeumlátogatók szociális szempontból többségében jellemzően a *képzettebb* és a *jobb anyagi helyzetben lévők* közül kerülnek ki. A magasabb iskolázottsági szint nagyobb kulturális érdeklődéssel járhat együtt. A múzeumok adta tanulási,

művelődési, szórakozási alkalmakra való igény, nagyban függ az egyén társadalmi helyzetétől, végzettségétől, lakóhelyétől, érdeklődésétől, neveltetésétől és nem utolsósorban anyagi lehetőségeitől. A múzeumi programok rendszeres látogatói között inkább a városi lakosokat találjuk, mint a kistelepüléseken élőket, hiszen főként az előbbiek számára jelent földrajzilag könnyebb elérhetőséget.

Mindamellett, hogy a múzeumok többségében a jobb szociális helyzetben lévőket vonzzák, az intézmények célkitűzése, hogy a múzeumok falai közé minél többen eljussanak. Akik távol maradnak a múzeumok kínálta lehetőségektől, főként azért teszik, mert anyagi okokból nem engedhetik meg maguknak, vagy nincs idejük rá a munkájuk, otthoni elfoglaltságaik (háztartási, munkahelyi feladatok, vállalati túlórák) miatt. Ismét mások betegség, fogyatékoság okán járnak ritkán kiállítóhelyre, vagy az utazás, a távolság jelent nehézséget számukra. Sokan azért nem jutnak el a múzeumi foglalkozásokra, mert hiányoznak közvetlen környezetükben felelhető ilyen jellegű alkalmak. Másoknak a megfelelő információ hiányzik, nevezetesen a célzott tájékoztatás arról, milyen lehetőségeket vehetnének igénybe. Ismét mások úgy vélik, számukra nem érdekesek, nem vonzóak az ottani programok. Az informálás javításával, az érdeklődés felkeltésével új rétegek is elérhetővé válnak.

A múzeumok réteg-specifikus szerepe

Nők a múzeumban

Nemzetközi összehasonlításban, de hazánkban is több nő látogatja a múzeumokat, mint férfi. A kismamák és a gyermeküket nevelő anyák izolációjának csökkentésében, közösségi kapcsolataik fenntartásában, alakításában ugyancsak értékes helyet foglalnak el ezek az alkalmak. A kiállítások témáját, a preferenciáikat tekintve, a nők és a férfiak érdeklődése eltér egymástól. A nők inkább a szépművészeti kiállításokat, míg a férfiak a műszaki, technikai kiállításokat kedvelik (Koltai, 2011).

A budapesti Szépművészeti Múzeum Egyiptomi Gyűjteményében egyiptológus szakember által vezetett előadások során a résztvevők megismerkednek az egyiptomi kultúra jellegzetességeivel – temetkezési szokásokkal, piramis- és sírépítéssel, öltözködési- és mindennapi szokásokkal stb. –, majd a múzeum műhelyében az előadás témaköréhez kapcsolódó tárgyakat készítene a szakkör tagjai – pl. isten- és szolgaszobrokat, amuletteket stb. Mindezeket túlmenően a szakemberek másfajta hétvégi foglalkozásokat is nyújtanak a Kerameikos műhelyben, ahol az ókori gyűjteményhez kapcsolódóan meghirdetett kerámia szakkörre járhatnak a jelentkezők. A szakmai előadással egybekötött programot a felnőtt népesség különböző rétegei, főként azonban *GYES-en lévő anyák, kismamák, nyugdíjas nők, érdeklődő művészetbarátok* – elsősorban az értelmiség körébe tartozók veszik igénybe. Egy-egy múzeum kifejezetten nőknek szóló programokat hirdet, pl. festőkört, kreatív műhelyt.

Családok a múzeumban

A múzeumlátogatók egy részét *családok* teszik ki, számos felnőtt gyerekével, unokájával érkezik a múzeumok által meghirdetett programokra, akik főként hétvégén és iskolai szünetekben jutnak el az intézménybe (Gibbs, Sani & Thomson, 2007). A közös szabadidő eltöltését szolgálják a hétvégi és a szünidei családi műhelymunkák, a családoknak szóló feladat- és munkalapok (Koltai, 2011). Az ún. *családi koffer* olyan komplex, a kiállítás tematikáját követő foglalkoztató eszköztár, amelyet a szülők gyermekeikkel, vagy a nagyszülők unokáikkal közösen, önállóan használhatnak a látogatás során. Elemei: képek, feladatlapok, rajzeszközök, kártyák, ismeretterjesztő tájékoztató anyagok, játékok stb. egy csomagba gondosan, szakszerűen összeállítva. Használatára a fővárosi Ludwig Múzeumban van példa. A múzeumi koffer, (amely a német nyelvterületen kofferként, az angolban felfedező hátizsákként emlegetett) mint didaktikai eszközcsomag a családi programokon túl elsősorban az iskolai csoportoknak nyújtott múzeumpedagógiai foglalkozásokon alkalmazott.

A múzeumi családi programok célzottan hozzájárulnak a gyerekek iskolán kívüli tanulásához, időtöltéséhez, és nem utolsósorban a szülők személyiségfejlődéséhez is. A családoknak szóló programok a *családi tanulás (family learning)* eszközei, ahol a szülő és a gyermek együtt fejlődik. A múzeumban megkezdett feladatlapokat, munkalapokat, rajzokat otthon is befejezhetik, a múzeumlátogatás későbbi otthoni beszélgetések témája, mellyel a múzeum kultúrákövetítő, tanító, nevelő hatása messze túlmutat az adott, konkrét látogatáson.

A nyugati társadalmakban a múzeumok a migránsok beilleszkedésének elősegítésében, hazánkban az inkluzív társadalom céljának elérésében is szerepet vállalnak. Az USA-ban, Los Angelesben például olyan családi programokat szerveztek a bevándorlók számára, amelyben migráns szülők és gyermekeik együtt vettek részt madártani foglalkozásokon. A program mind a szülőknek, mind a gyerekeknek remek tanulási alkalmat jelentett. A foglalkozások értékét az adta, hogy olyan szülők is bekapcsolódtak a programokba, akik azelőtt sohasem jártak múzeumban. A program jótékony hatása a gyerekek iskolai eredményére is hatással volt, formálta érdeklődésüket, későbbi szabadidős elfoglaltságaik szempontjából ösztönző mintát jelentett. Nem elhanyagolható szempont, hogy a tanórán kívüli tanulás alkalmában való aktív családi részvétel, a pozitív szülői példa jótékonyan hat a gyerekekre, későbbi szokásaikra (Melber, 2006). Hazánkban a budapesti Ludwig Múzeum olyan családi programot működtet, amelyre fogyatékos gyerekeket nevelő szülőket és gyermekeiket közösen várják. Amíg a gyerekekkel integrált foglalkozás keretében, ép társaikkal együtt szakemberek dolgoznak, addig a családok felnőtt tagjai tárlatvezetésen vesznek részt.

A múzeumi programokon a kedvezményes családi belépők, a családi tematikus programok növelik a családi látogatók számát. Például a gyerekek kultúra iránti nyitottságára épít a svájci, arauai Kunsthauz, ahol az iskolai csoportokkal odalátogató gyermekek a foglalkozás végén ingyen jegyet kapnak, amellyel szüleiket hívhatják meg a kiállításra, vagy egy másik múzeumi foglalkozásra. Az ajándék eléri hatását, s a gyerekek büszkén vezetik végig a tárlaton szüleiket, s magyarázzák el nekik mindazt, amit az osztállyal már megismertek (Torgyik, 2006).

Nemzetiségek, etnikai kisebbségek, migránsok a múzeumban

A múzeumok a többségi lakosság és a *nemzetiségek, etnikai kisebbségek, a migránsok* tagjai között ugyancsak kapcsolatot teremtenek, s a kisebbségi csoportba tartozók identitását éppúgy formálják, mint a többségi látogatók kisebbségről alkotott képét, véleményét. Az etnikai kultúra értékeinek bemutatásán keresztül arra mutatnak rá, amire az adott etnikai csoport büszke lehet. A nemzetiségek, etnikai kisebbségek kultúráját bemutató kiállítások megerősítik az adott csoportot, ugyanakkor a többségi lakosság számára is megmutatják a kisebbség értékeit, szokásait, hagyományait, történetét. A kulturális sokféleséggel kapcsolatos kiállítások hidat képeznek az egyes népcsoportok között is, fokozzák a nyitottságot, szerepet játszanak az interkulturális kapcsolatok formálásában, az egymás közötti kontaktus kiépítésében, az elfogadás növelésében, a konfliktusok megelőzésében (Bélander, 2005; Koltai & Koltai, 2005). A múzeumok kiállítási anyaga jó lehetőség a különböző kultúrák, egymástól távol, vagy éppen egymás mellett élő népek, népcsoportok megkedveltetésére, a nyitottság fokozására, normáik, hagyományaik, mindennapi használati tárgyaik, ünnepeik megismerésére. Jó alkalom a hasonlóságok észrevételére, és a különbségekre való rácsodálkozásra. Ismertek ma már olyan etnikai kisebbségi kultúrához kapcsolódó múzeumi programok is, amelyeken a rendezők kisebbségi származású múzeumpedagógust alkalmaznak annak érdekében, hogy a közönséget minél inkább megnyerjék maguknak, hogy hitelesebbnek tűnjön a kiállítás mondanivalója (Koltai, 2011).

A társadalmi sokféleség bemutatására példa skóciai Dolgozók Oktatási Szövetsége az Edinburgh Múzeummal közösen két évig tartó "*Az emberek Edinburgh-ban*" című projektje. A program keretei között a helyi kisebbségi lakosság életéről gyűjtöttek anyagokat, s egyedülálló tanulási tapasztalatokat jelentettek a lakosság olyan tagjai számára is, akiknek életére, kultúrájára a múzeum eddig egyáltalán nem reflektált. A program több tízezer embert vonzott és mozgatott meg, miközben nagy mennyiségű és értékes információk gyűltek össze az ott élő etnikai kisebbségek világáról, kultúrájáról. Mindez növelte érintettek vágyát arra, hogy saját múltjukat többet foglalkozzanak, történelmüket felkutassák, s ezáltal tágabb közösségüket gazdagítsák (Hurst, Holman & Wakelyn, 1998).

A múzeumi programok a bevándorlók társadalmi beilleszkedését is előmozdítják. A londoni British Museum *angol nyelvtanfolyamot* indít azoknak, akik nyelvtudásukat szeretnék tökéletesíteni. A múzeumi környezetbe helyezett nyelvoktató program a külföldiek integrációját szolgálja (Sári & Dominek, 2010). A múzeumok kellemes környezete – amely nem hasonlít az iskolai miliőre – fokozottabb motivációt, kellemesebb miliőt jelent a tanulásra, s alkalmat ad a migránsok nyelvi fejlődésére. Van példa a múzeumok és a könyvtárak együttműködésére is a migráns személyek érdekében.

Fogyatékkal élők a múzeumban

A múzeumok és a kiállítóhelyek több évtizedes hagyományokkal rendelkeznek a *speciális szükségletekkel rendelkezők* számára kínált programok szervezése terén. Ahogy más közművelődési intézményekben, itt is sokféle igény jelentkezik a fogyatékosok fajtájától függően. A vakok számára *tapintható tárlatok*, kihelyezett, *kézbe vehető makettek* teszik lehetővé számos intézményben a kiállítóhelyek gyűjteményeinek megismerését, élvezetét. Brüsszelben az elmúlt években vakok és

gyengén látók számára szerveztek speciális tárlatot, hangkazettákat készítettek és megfogható tárgyakat helyeztek el. Hatására jelentősen megnövekedett a célcsoportba tartozó látogatók száma (Európai esettanulmányok, 2005).

Mostanra, jó néhány múzeum rendelkezik hasonló praxissal, s nyújt *hanganyagokat*, hordozható *hangkalauzt* a speciális szükségletekkel rendelkező látogatóknak kialakítva. Az ilyen jellegű hordozható készülékek nem csak a fogyatékkal élőknek szólnak, hanem az ép látogatóknak is nagy segítséget jelentenek a múzeumi gyűjtemény megismerésében. A múzeumi élményeket, művelődési alkalmakat a fogyatékkal élő személyek ugyanúgy igénylik, mint bárki más. A számukra szervezett programok között terápiás céllal működő programokat is találunk.

Kárpáti Andrea (2011) a *New York-i Modern Művészeti Múzeum MoMA* Esélyegyenlőségi programjára hívja fel a figyelmet, amelyben különböző fogyatékkal élő csoportoknak és családtagjaiknak nyújtanak tárlatvezetést, majd a résztvevők múzeumi foglalkozási lehetőséget, ahol rajzolhatnak, festhetnek, szabadon alkothatnak.

A fogyatékkal élők elfogadását, a többségi társadalom viszonyulását, szemléletének formálását, az empátia növelését interaktív kiállítások segíti. Ezzel a célkitűzéssel működik a budapesti *Ability Park* is, amely programjai révén a mozgás-, a látás-, a hallássérültek valamint az értelmi fogyatékosok világába kalauzolja a látogatókat. Teszi mindezt oly módon, hogy a látogatók tevékenyen "beleélhetik" magukat az érintettek helyébe. A kiállítás messze nem szokványos módon szerveződik, akadálypályán kipróbálható a kerekesszék, a vakok Picht-írógépe, bevezetést kaphatnak a jelnyelv tanulásába, s egy sötét szobában vakok kalauzolnak, ahol feladatokat kell megoldani, s értelmi fogyatékosokkal is találkozhatunk, beszélgethetünk stb. A programok komoly attitűdváltozást képesek elérni, miközben elmélyítik a fogyatékkal élőkkel szembeni személyes toleranciát, empátiát, tapintatot. A tapasztalati tanulás jóval többet ér, mint csupán egy-egy előadás, vagy a kiállítási anyag egyszerű megtekintése. Erre a gondolatra épít az *Ability Park* is. Hasonló kezdeményezés a *Láthatatlan kiállítás*, amely kifejezetten a vakok mindennapi világának bemutatására koncentrál. E kiállítások másik érdeme, hogy fogyatékkal élőket foglalkoztatnak a múzeumban, amellyel munkalehetőséget is teremtenek számukra.

A múzeumok ma már a testi, lelki problémákkal küzdő betegek rehabilitációjában szintén szerepet vállalnak. A szakszerűen vezetett *művészetterápia* széleskörű eszköztára – festés, rajzolás, mintázás, tánc, zene, mozgás, drámajáték stb. – nagy lehetőséget jelent a pszichiátriai betegekkel való foglalkozásban. A művészetterápiás foglalkozások azonban nem csupán nekik nyújtanak felemelő programokat, hanem sokoldalú érdeklődésre számíthatnak a társadalom minden csoportjából, hiszen az alkotásvágy intenzív megélése, a művészet felszabadító, rekreációs szerepe az ép társadalom tagjaira is jótékonyan hat, a mindennapi stressz-hatásokkal történő megküzdésben preventív funkciót lát el.

A múzeumi élményekből azoknak sem kell kimaradniuk, akik betegség miatt *kórházi kezelés alatt* állnak. Az egyik amerikai múzeum, *krónikus betegeknek* lehetővé teszi laptopok kölcsönzését, amelyen oktatóprogramot helyeztek el, s videokonferencia *segítségével múzeumpedagógiai foglalkozásban* lehet részük (Kárpáti, 2011). Az ily módon létrejött foglalkozások elterelik a betegek figyelmét, humanizálják a betegek kórházban töltött időszakát, s jó eszköznek bizonyulnak a gyógyulás folyamatának felgyorsításában.

Idősek a múzeumokban

Az időskori elszigeteltség, az izoláció rossz érzésének megelőzésére biztosítják a múzeumi közösségi programok. Az *időseknek* nyújtott programok egyéni szinten is komoly haszonnal kecsegtetnek, hiszen társas összejövetelre adnak alkalmat, közösséget formálnak, segítik elúzni az egyedüllét, a magány, a tétlenség romboló érzését. A lelki problémák megelőzői, ugyanakkor az egészség és a jó közérzet fenntartásában is nagy szerepük van. Lehetőséget nyújtanak új kapcsolatok szerzésére, a meglévő élettapasztalatok másokkal való megosztására is (Fleming, 2000). Fenntartják az életkedvet, s jó érzéssel töltik el az időseket.

A múzeumok látogatómenedzsmenti módszere, hogy olyan idős embereket hívnak meg a kiállításra, akik "témahű" öltözetben vannak jelen, s egyúttal valamilyen szempontból személyes tapasztalatokkal rendelkeznek a kiállítás anyagáról. Az idősektől a látogatók kérdezhetnek, beszélgethetnek velük, vagy előadást és műhelymunkát is tartanak. Ezzel az adott kiállítás hitelessége, sikere nagyban növelhető (Puczkó & Rátz, 2000). Közép-finnországi Múzeumhoz köthető "*Leíró történelem idősekkel*" című program szervezői például az idősek személyesen megélt történelmi tapasztalataira alapozták múzeumandragógiai fejlesztő elképzeléseiket. Abból indultak ki, hogy a tankönyvek gyakorta mellőzik a hétköznapi emberek életét, az általuk megélt eseményeket, sorsokat, holott nagyon is lényeges szereplői voltak. Az idős emberek számos olyan példával szolgálhatnak, amely tanulságos és egyúttal a hitelesség érzetét kelti. A program szervezői úgy vélték, hogy az idős emberek sok olyan tapasztalattal rendelkeznek, amelyeket megismerve a fiatalok, a történelem iránt érdeklődők, illetve a pedagógusok is sokat nyerhetnek. A múzeumi programba bekapcsolódott idős emberek saját életútjukról, személyes tapasztalataikról naplót készítettek, régi fényképeket gyűjtöttek össze, majd a későbbiekben műhelymegbeszéléseken, szemináriumi foglalkozásokon beszélgettek az így létrejött anyagról.

A program célja az volt, hogy a résztvevők a történelmi folyamatokat saját életútjukon, személyes élményeiken keresztül tárják fel értékes kulturális forrást jelentve a múzeológusok és a látogatók számára. A program a nemzedékek közötti tanulás, az "*oral history*", a személyesen megélt történelem hasznosításának jó példája. Az idősek a program során megtanulták a *naplóírást, a levéltári kutatást, a forrásfeldolgozás* rejtjelmeit, ugyanakkor saját életútjukhoz kapcsolódó visszaemlékezéseikkel egészítették ki a múzeum tudományos gyűjteményét. Ez a program mindenkinek értékkel bírt, hiszen az idősek hasznosan töltötték idejüket, s eközben a múzeum is jelentősen gazdagodott az általuk átadott információkkal (Európai esettanulmányok, 2005).

Nemzetközi szinten is egyre inkább felfedezik a művelődési intézmények, hogy az idősek fontos "kulturális forrást" jelentenek. Ezt mutatja az az amerikai kezdeményezés is, amelynek keretében a kiállítás szervezői nyugdíjas vasutasokat hívtak meg vasúttörténeti tárlatukra, ahol az egykor aktív dolgozók munkájukról, munkakörülményeiről beszélgethettek a látogatókkal. Visszaemlékezéseik, személyes élményeik közvetlenül kapcsolódtak a kiállítás anyagához, s ezáltal érdekes forrásként szolgáltak (Chobot & Chobot, 1990).

A budapesti Holokauszt Emlékközpont foglalkozásai során ugyancsak épít a személyesen megélt történelem elmesélésében rejlő értékekre. A múzempedagógiai kihelyezett tanórákon olyan idős személyek mesélnek a fiataloknak, iskolai

csoportoknak a második világháború időszakáról, akik megjárták a koncentrációs tábor, vagy gyerekként a vészkorszakban a városban bujkáltak. Ezek a foglalkozások mindkét felet gazdagítják, páratlan alkalmat nyújtanak a fiataloknak, s örök emléket jelentenek a még élő szemtanúkkal való találkozásra.

Napjainkban szintén az idősek aktív részvétele mellett valósul meg a legtöbb településen a *helytörténeti gyűjtemény* kialakítása, amelyben a régi korok ismerői jó szolgálatot tehetnek a közösségnek. Féltve őrzött családi fényképeikkel, őseik egykori használati tárgyaival, eszközökkel gazdagíthatják a lokális hagyományőrzést. Ezen a téren a nyugdíjas klubok, a faluházak vezetői továbbá a települési közművelődési szakemberek tökéletes partnerei egymásnak. Az örömmel végzett gyűjtőmunka a fontosság, a megbecsültség érzését nyújtja, egyúttal az emlékezet gyakorlásának terepe, s ily módon a különböző nyugdíjas klubok szívesen vállalnak feladatot ebben.

Összefoglalóan elmondható, hogy a múzeumok szerepe a pihenésben, kikapcsolódásban, a felnőttkori tanulásban, művelődésben jelentős szerepet tölt be. Miközben a múzeumi programokon az egyén kibontakoztathatja képességeit, tanul, fejlődik, művelődik, addig a társadalmi problémák megoldásában éppúgy helyet kap a múzeumi tanulás.

Irodalomjegyzék

- BÉLANDER, Paul (2005): Új víziók, új nézetek. In Thinesse-Demel, J., & Németh Balázs (szerk.): *A múzeumok, mint a tanulás helyszínei* (pp. 13-22). Pécs: PTE-TTK FEEFI.
- CHOBOT, Mary C., & CHOBOT, Richard B. (1990): Museums as Educational Institutions. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 47, 55-62.
- Európai esettanulmányok (2005). In Thinesse-Demel, J., & Németh Balázs (szerk.): *A múzeumok, mint a tanulás helyszínei* (pp. 108-118). Pécs: PTE-TTK FEEFI.
- FLEMING, Ted (2000): Adding Life to Yours Years: Transformative Learning for Older People at the Irish Museum of Modern Art. In Jackson, Ann, & Jones, David (Eds.): *Researching "Inclusion". Papers from the Annual Conference of the Standing Conference on University Teaching and Research in Education of Adults* (pp. 92-99). Nottingham: Continuing Education Press, University of Nottingham.
- GIBBS, Kristen, SANI, Margherita, & THOMSON, Jane (Eds.) (2007): *Lifelong Learning in Museums. European Handbook*. Ferrara: EDISAI.
- HURST, John, HOLMAN, Susanna, & WAKELYN, Jenifer (1998): *Working in Partnership: The Workers' Educational Association and Museums*. Report of Working Group. London: Workers Educational Association.

- KÁRPÁTI Andrea (2011): Multimédia a múzeumban. In Vásárhelyi Tamás, & Kárpáti Andrea (szerk.): *Múzeumi tanulás* (pp. 218-225). Budapest: MTM-Typotex.
- KOLTAI Dénes, & KOLTAI Zsuzsa (2005): A felnőttoktatás és múzeumi képzés. *Tudásmenedzsment*, 6 (1), 75-83.
- KOLTAI Zsuzsa (2011): *A múzeumi kultúraközvetítés változó világa*. Veszprém: Iskolakultúra.
- MELBER, Leah M. (2006): Learning in Unexpected Places. Empowering Latino Parents. *Multicultural Education*, 13 (4), 36-40.
- PALOTAINÉ SIMON Ilona (2003): A múzeumpedagógia elméleti alapjai. In Foghtúy Krisztina, & Szepesházy Ágnes (szerk.): *Múzeumpedagógiai tanulmányok I.* (pp. 11-18). Oktatásmódszertani Központ Közleményei c. sorozat. Budapest: ELTE PPK.
- PUCZKÓ László, & RÁTZ Tamara (2000): *Az attrakciótól az élményig*. Geomédia Szakkönyvek c. sorozat. Budapest: Geopress Zrt.
- SÁRI Mihály, & DOMINEK Dalma Lilla (2010): Iskola a múzeumban. In Kurta Mihály, & Pató Mária (szerk.): *Múzeumandragógia* (pp. 55-62). Miskolc; Szentendre: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság; Szabadtéri Néprajzi Múzeum.
- TORGYIK Judit (2006): Mit tanulhatunk Svájctól? *Új Pedagógiai Szemle*, 56 (6), 91-97.
- ZELLER, Terry (2000): Az amerikai múzeumpedagógia történeti és elméleti alapjai. In Foghtúy Krisztina (szerk.): *Szemelvények az amerikai múzeumpedagógia szakirodalmából* (pp. 19-43). Budapest, B+V Kft.